

TEHNIKA

ÜLIKOOL

31 (1367)

5. märts

1992

TALLINNA TEHNICAÜLIKOOLI AJALEHT

ILMUB 30. APRILLIST 1949

24.veebruariil möödus 74 aastat Eesti Vabariigi väljakuulutamisest.

Oma panuse, nimelt „Iseseisvusmanifesti” ühe autorina, andis ka FERDINAND PETERSON (PETERSEN), kelle 105. sünniaastapäevale pühendatud näitus sarjas „Väljapaistvaid eesti insenere TTÜ-s” on avatud tehnikaülikooli raamatukogus.

Ferdinand Peterson jõudis anda oma panuse Eesti Vabariigi arenguks nii ehitusinsenerina olles üks Tallinna Tehnikumi rajajaid kui ka riigitegelasena kutsutuna Eesti esimese Ajutise Valitsuse koosseisu teedeministriks. Samuti seisab F.Petersoni allkiri Eesti riigi esimesel välislepingul, mis kirjutati alla 18.novembril 1918.a. Riias ning millega Saksamaa tunnustas Eesti riigivõimu ja mille kohaselt kogu võim Eestis pidi üle antama Eesti ametiasutustele.

Veel palju muudki huvitavat saate teada Ferdinand Petersonist ja tema ajast, kui leiate aega külastada 25.märtsini avatud tähtpäevanäitust.

TTÜ NÕUKOGUS

27. JAANUAR

● Kuulanud ära õppekomisjonis kooskõlastatud ettepaneku ning nõukogu liikmete arvamused nõukogu otsustas, et alates 1992. aasta vastuvõtmisest toimub õppetöö õppevaldkonniti ja alljärgnevatel õppesuundades:

Tehnika valdkond

- tootmis- ja transporditehnika
- masinate ja aparatuuride projekteerimine
- ehitus
- arvutid ja süsteemitehnika
- tehniline füüsika

Keemia ja tehnoloogia valdkond

- keemiatehnika
- toiduainete töötlemine
- materjalide tehnoloogia

Majanduse valdkond

- regiooni ökonomika ja juhtimine
- ettevõtlus
- majandusarvestus
- majanduslik andmetöötlus.

● Kinnitati „Doktorantuuri eeskiri TTÜ-s”, mille kohaselt doktorantuuri võivad astuda isikud, kes omavad magistrakraadi või NL kandidaadikraadi (kuni 1995 a. lõpuni ilma täiendavate eksamiteta) ja vähemalt „hea” keskmise hinde magistriõppes. Võimalikud on ka erandjuhud, siis teeb otsuse vastava eriala doktorinõukogu õppetooli ettepanekul.

Tallinna Tehnikaülikoolis on võimalik taotleda järgmisi doktorikraade:

- tehnikadoktor (Doctor of Engineering, Dr. Eng.)

- loodusteaduse doktor (Doctor of Philosophy in Natural Sciences, PhD)
- majandusteaduse doktor (Doctor of Economics, Dr.Ec.)

● Kinnitati uued õppetipendiumi määrad alates 1. jaanuarist 1992 alljärgnevalt:

üliõpilastele

- normaalstipendium 160-240 rbl.
- kõrgendatud stipendium 280-320 rbl.
- eristipendium 500 rbl.

magistrandi õppetipendium 820 rbl.

doktorandi õppetipendium 1640 rbl.

● Nõukogu kiitis heaks rektor O.Aarna poolt esitatud teesid „Tegutsemisest uutes majanduslikes tingimustes”:

1. Sõltumatult majandusolukorrast on meie tegevuse peaesmärgiks rahvusliku tehnikaülikooli taasloomine. Majanduslik eriolukord võib meid sellel teel häirida, kuid meie ülesandeks on muuta see olukord peaesmärgi saavutamist kiirendavaks teguriks.

2. Tehnikaülikooli taasloomine saab toimuda ainult sügavate kvalitatiivsete muutuste kaudu, mille käigus peavad muutuma nii meie mõtte- ja tegutsemisviisid kui akadeemiline ja haldusstruktuur.

3. Tänapäev TTÜ on kujunenud valdavalt rakenduskõrgkooliks ja seetõttu on esmaülesandeks tõelise ülikooliharuharja jaarendamine. TTÜ sisemise arengu ja ka EV huvides on prioriteetseks magistri- ja doktoritööde tööloendamine vajalikus ja majanduslikult võimalikus mahus.

4. Vastiseseisvunud riigi piiratud ressursside tingimustes on lubamatu kursu-

se- ja ainesüsteemi paralleelne eksistents pika aja jooksul. Seetõttu tuleb 1992/93. õppeaastast täielikult üle minna ainesüsteemsele õppetöö korraldusele.

5. Õhtune õppevorm on meie sisemiste ressursside kasutamise seisukohalt kõige pillavam. Seoses täieliku üleminekuga ainesüsteemsele õppetöö korraldusele tuleb õhtune õppevorm kaotada, mis ei tähenda õhtusel ajal õppimise võimaluse (osakoormusega üliõpilased!) kadumist, vaid õppetöö ühtlasemat hajutamist.

6. Tugevasti väljendatud endassesulgemise tendentside olukorras tuleb teaduskondadele (õpikondadele) juriidilise isiku staatuse andmisest hoiduda.

7. Akadeemilise struktuuri reform tuleb läbi viia 1991/92. õppeaasta kevadsemestri jooksul ja alustada uue struktuuri alusel tööd 1992/93. õppeaasta sügissemestrist.

8. Eelseisva perioodi ülesanded ja majanduslikud tingimused toovad kaasa paratamatu koosseisu kokkutõmbamise.

9. Riigieelarve ja sellest tulenevalt ka TTÜ eelarve puudumise tingimustes tuleb kehtestada finants-majandustegevuse ajutine eeskiri.

10. Majanduslikus eriolukorras on rektoril õigus ajutiste tegevuseeskirjade kehtestamiseks.

14.VEEBRUARIL

toimus aulas TTÜ nõukogu laiendatud koosseisu, s.t. osa võtsid ka teaduskondade ja raamatukogu nõukogu liikmed, avalik koosolek.

Esimesena oli päevakorras rektor Olav Aarna aruanne eelmisest, oma esimesest tegevusaastast. Alustuseks tutvustas ta Maailmapanga spetsialistide arvamust – kuigi Eestis on haritlaste protsent ühiskonnas kõrge, ei vasta haridussüsteem tervikuna tänapäevastele nõudmistele.

Seejärel peatus rektor pikemalt ülikoolielu olulisematel valdkondadel märkides õppetöö osas vajadust viia põhikoolitus sellisele tasemele, et peale kahte-kolme aastat oleks tudengitel võimalik jätkata õpinguid maailma teistes kõrgkoolides

* edu on saavutatud magistriõppe käivitamisel, kus praegu osaleb 130 inimest

* moodustatud on 13 doktorinõukogu

* lähituleviku olulisemaks ülesandeks on uuele akadeemilisele struktuurile üleminek

* koostöösides on sõlmitud 8 riigi kõrgkoolidega: Soome, Rootsi, Saksamaa, Inglismaa, Holland, Ungari, USA,

Tšehhi ja Slovaki LV

* osaletakse rahvusvahelistes organisatsioonides ja programmides: SEFI, TEMPUS, IACEE, COMETT II, SAT-X TV.

* alates 1. jaanuarist 1992 töötab TTÜ raamatukogu ühtlasi ka kui Eesti Vabariigi keskne tehnikaraamatukogu

* teatavat edu oleme saavutanud õppe- ja teadustöö ühendamisel, ühte patta on pandud ka riigieelarvelised õppe- ja teadustöörahad

* lõpetati 45-korteriga elamu ehitamine Akadeemia teel ning alustati uue õppehoone rajamist

* kokku töötab praegu TTÜ-s 2393 inimest: nendest 680 õppejõudu (28,4%) ja 200 teadurit (8,4%)

* miinuspoolelt märgiksin ära liigset ettevaatlikust majandustegevuse valdkonnas.

Teiseks kuulati ära dekaanide vieminutilised lühiaruanded möödunud aasta tulemustest.

Energeetikateaduskonnast rääkis Tiit Metusala, kes andis ülevaate oma teaduskonna õppesuundadest ja -liinidest ning plaanitavatest struktuurimuutustest.

Ehitusteaduskonna dekaan Kaldo Hääl avaldas arvamust, et „küllalt kõrge õppetöö ümberkorralduste tempo on väljunud põhikirja raamidest, kuid kahtlemata on alustatu õige”. Kitsaskohti praeguses keerulises olukorras on aidanud leevendada 1991.a. loodud ehitusteaduskonna fond.

Keemiateaduskonna elu valgustanud Andres Õpik väitis, et ainesüsteemse õpetamise rakendamisel tekib suuri probleeme nii õppejõudude kui üliõpilaste poolelt. Eksmatrikuleeriti 21 esimese kursuse tudengit, kes ei suutnud täita neidki üldse mitte rangeid nõudmisi.

Automaatikateaduskonna dekaan Jaan Võrk avaldas rahulolu ainesüsteemise õpetamise tulemustega: I-II kursus õpib täielikult uuel viisil ning vanematel kursustel on üle poolte tudengitest valinud eriprogrammi.

Mehaanikateaduskonnaski on Mihkel Pikneri sõnul praegu peatähelepanu pööratud automaatikute eeskujul ainesüsteemsele õpetamisele üleminekule, mis saab olema selle võrra kergem, et õppeplaanidesse on jäänud valdavalt laiad erialad.

Majandusteaduskonnas õppivat Jaak Tamberg'i sõnul ligikaudu 30 protsenti TTÜ üliõpilastest, päevaõppes 20% ja kaugõppes koguni 50% üldarvust. Ta avaldas kartust, et seetõttu ei suudeta

õhtu- ja kaugõppes tagada lõpetajatele vajalikku teadmiste taset ning edaspidi kavatsetavat piirduda vaid eksternatuuriga. Välja tuleb arendada majandusisenerlik koolitus, mida pole siiani veel tehtud.

Üldteoreetiliste õppeainete teaduskonna dekaanil Ahto Lõhmusel oli heameel esimese 14 „päris oma” üliõpilase üle, kes aga on siiski väga tublid.

Sotsiaalteadustes ilmus eksamitele vaid 58% tudengitest, suures osas need õppeaineid ei täitnud oma eesmärgi.

Kolmanda päevakorrapunktina anti salajasel hääletamisel hinnang rektori tööle. Kohalolnud 103-st inimesest täitis hääletusedeli 102, kellest 89 hindas Olav Aarna tegevust tema esimesel rektoriaastal positiivselt andes talle sellega ka volitused alustatud reformide jätkamiseks.

Koosoleku juhataja Heino Ross: „Ei kerki vajadust otsida uut rektorit”.

KÕRGKOOLI ÖKONOOMIKA LABOR – 15

Publikatsioonide näitus

Labor loodi 10. veebruaril 1977, teaduslikuks juhendajaks kinnitati Väino Rajangu.

Laboris tehtud uurimistöö eesmärgiks on olnud teaduslikult põhjendatud ettepanekud kõrgkoolide vastuvõtu arvulise suuruse kohta, on loodud terviklik kaardrivajaduse määramise metodoloogia. Aastate jooksul on organiseeritud mitmeid vabariiklikke ja rahvusvahelisi seminare ning konverentse kaadri kasutamise, vajaduse ja ettevalmistamise probleemidest. Samuti on labori töötajad kaitsnud mitmeid dissertatsioone. 1982. aastal kaitses Ülo Tartu majanduskandidaadi dissertatsiooni, 1983. aastal Väino Rajangu majandusdoktori, 1984. aastal Ardo Kamratov ja Rein Kaarepere ning 1989. aastal Aleksandra Safiulina, Aare Olander ja Juhan Teder majanduskandidaadi dissertatsiooni.

1987. aastal moodustati laboris kolm sektorit: haridussotsioloogia, kvaliteedi kujundamise ja hariduse planeerimise sektor.

Labori töötajate mitmetes publikatsioonides analüüsitakse ka keskkoolist, kutsekoolist või keskeriõppeasutusest TTÜ-sse vastuvõetute taset ja antakse hinnanguid väljalangenud kontingendile. Suurest hulgast labori töötajate publikatsioonidest koostaski TTÜ raamatukogu töötaja Eha Teder näituse „Kõrgkooli ökonoomika labor 1977–1992”.

ROOTSI KÕRGHARIDUS- MINISTER PER UNCEL VIIBIS KAKS TUNDI MEIL KÜLAS

10. veebruaril ning võttis oma muljed külaskäigust kokku järgnevalt: „Intellektuaalne tase üliõpilastel ja õppejõududel on kõrge, mida tõendab ka fakt, et Rootsi kõrgkoolidega tehakse koostööd võrdsete partneritena. Kõige vajalikumaks pean seepärast meiepoolset abi tehnika ja tehnilise kirjanduse osas”. Eelöeldud järeldusele jõudis hr. minister peale tehnikaülikooli laborite ja raamatukogu külastamist.

Ülevaate TTÜ ajaloost, raskest ja bürokraatlikust lähiminekust, praegustest muutustest ning suhetest Rootsiga andis prorektor Rein Küttner. Teaduskondade tegevusest rääkisid kohalviibinud dekaanid.

Toetades igati omalt poolt koostöö arendamist, tekitas hr. Per Unceli's üllatust tõsiasi, et TTÜ ei saa oma tudengeid Rootsi firmadesse praktikale saata Rootsi tööministeeriumi vastuseisu tõttu ja ta lubas seda küsimust tagasi kodumaal olles selgitada.

Mälestuseks külaskäigust andis minister hr. Küttnerile üle albumi Skandinaavia- ja graafilistest lehtedest ning tuletas meelde, et „...meie põlvkonnale on Eestiga suhete taassõlmimine ka oma ajaloo ja kultuuri taasavastamiseks”.

SOOME-BALTI INSENERIDE TÄIENDUSKOOLITUS- KESKUSTE SEMINAR

toimus 6. ja 7. veebruaril Tallinna Tehnikaülikoolis. Soome Vabariigi ja Balti vabariikide esindajate kohtumisel kirjutati alla leping koostöö alustamiseks Tallinna, Riia ja Vilniuse tehnikaülikoolide ning Helsinki ja Kaunase tehnoloogiaülikoolide vahel. Koostöö tähtsaim eesmärk on inseneride pidevharidussüsteemi loomine Balti riikides. Soome kolleegide kaasabil Helsinki Tehnoloogiaülikooli Täiendusõppe Keskusest saab olema lihtsam tutvuda ja alustada koostööd Euroopa täienduskoolitusorganisatsioonidega. Täienduskoolituse vajalikkusest majanduse edukaks arenguks rääkis oma loengul „Inseneride pidevõpe – see on ainus väljapääs” Markku Markkula, Rahvusvahelise Inseneride Pidevõppe Assotsiatsiooni (IACEE – International Association for Continuing Engineering Education) president.

TTÜ NÕUNIKE KOGU ESIMENE KOOSOLEK

20. jaanuari muutis tehnikaülikooli jaoks tähelepanuväärseks nõunike kogu liikmete esmakordne kokkusaamine. Esimesed tervitussõnad ütles rektor Olav Aarna: „Igal kõrgkoolil peab olema selline nõuandev kogu, et mitte eksisteerida liiga suletud süsteemina ja seetõttu eralduda ühiskonnast.” Nõunike kogu ongi liideseks Eesti ühiskonna ja TTÜ vahel, millelt oodatakse hinnangut ja abi ülikooli tegevusele.

Esimesel kohtumisel peetigi aru 1992/93. õppeaasta vastuvõtu suhtes. Tehnikaülikooli praeguseid tegemisi ja tulevikulaane tutvustas kohalolijatele prof. Aarna, peatudes eriti põhjalikult euroinseneriks saamise võimalustel.

Esimesele kohtumisele polnud, kas info kehva leviku või ajapuuduse tõttu, tulnud mitte kõik nõunikud, kuid loodame, et järgmine kord saab laua ümber tühje toole olema juba hulga vähem.

NURGAKIVI UUELE ÕPPEHOONELE

19. detsembril asetasisid Tallinna Tehnikaülikooli rektor Olav Aarna ja haridusaseminister Mati Kask nurgakivi ülikooli uuele õppehoonele, mis saab ko-duks elektri- ja jõe-elektronika instituudile.

5000-ruutmeetrisel hoone, mille projekteerimisel on arvestatud õppe- ja teadustöö maksimaalset integratsiooni, arhitektiks on Riina Altmäe, projekti peainseneriks on Aksel Jaana. Uue õppehoone projektdokumentatsioon on koostatud a/s „Eesti Tööstusprojekt” ja väikeettevõttes „EPE”. Ehitama hakkab Ehitusvalitsus nr.2, katuse alla loodetakse saada käesoleva aasta lõpuks.

AABS-I TEGEVDIREKTOR VALTERS NOLLENDORFS ÕPPIMISEST AMEERIKAS

16. jaanuaril pidas TTÜ-s loengu Visconsini ülikooli professor, Balti Arengu Assotsiatsiooni (AABS – Association for the Advancement of Baltic Studies) tegevdirektor Valters Nollendorfs. Rääkides USA haridussüsteemi printsiipidest ja struktuurist, avaldas ta samas arvamust, et oma hariduselu korraldades peaksid Balti riigid siiski rohkem järgima Euroopa arenenud riikide eeskju. Ameerikast soovitas professor omaks võtta seisukoha, et õpetada ei tule mitte õppeaineid, vaid õpilast, pidades sealjuures väga oluliseks ka sotsiaalse vastutustunde arendamist. Õppimisvõimaluste kohta USA-s saab infot Riias asuvasst Ameerika Balti teaduskeskusest aadressil: Kalku iela 1 222, Riga 226 355, telefon-faks 212 174.

Sealtsamast saab täpsemalt teada ka IREX-i (International Research & Exchanges Board) poolt korraldatavast rahvusvahelist julgeolekut käsitlevast uurimistöö programmist, mis sisaldab näiteks küsimusi regionaalsest koostööst, tuumarelvastuse kontrolli loomisest äsjaiseseisvunud riikides, majanduse ümberkorraldamisest kaitsetööstarbeliseks jne. Õppetöö toimub erinevates Ameerika ülikoolides kolme kuu jooksul.

Õpperaha taotlejatelt nõutakse, et ta

- oleks endise NL, Leedu, Läti või Eesti kodanik ning alla 40 aastat vana
- omaks teadustekandidaadi kraadi
- oskaks inglise keelt piisavalt aruteludeks ja uurimistööks.

Sooviavaldusi võetakse vastu 1. juunini 1992 ja 1. oktoobrini 1992.

ESIMENE TEHNIKAMAGISTER

Uueneva tehnikaülikooli esimese tehnikamagistri kraadi omistas TTÜ magistrieksami komisjon insener Andrus Aavikule, kes 29. detsembril avaliku väitluse korras kaitses magistritöö teemal: „Linnateede ja tänavate remondi ja korrashoiu optimaalse planeerimise süsteem”. Arusaadavalt sooritati see üleminekuperioodi esimene magistrieksam eelnenud aspirantuuriõpingute põhjal, kus juhendajaks oli autoteede kateedri prof. Vladimir Segerkrantz. Magistritöö retsensentideks olid prof. Esko Kankare Soome Riiklikust Tehnikauuringute Keskusest ning dots. Mauno Koppel ehitusökonomika kateedrist.”

Tehnikaülikooli peret ootab ees ülevõtte uuele akadeemilisele struktuurile. Järgnevat tutvustab prof. W. Rand meid möödunud aegade ülikoolieluga. Tulevikku kujundades on arukas alati meeles pidada ka minevikku ja ehk sealt isegi midagi kaasa võtta?

WALTER RAND

Professor, inseneriteaduse doktor, City College of the City University of New York (CCNY-CUNY).

Sündinud 11.06.1914.a. Narvas.

- **Haridus:** Lõpetanud Rakvere III Algkooli ja Gustav Adolfi Gümnaasiumi Tallinnas, Tallinna Tehnikaülikooli ehitusteaduskonna 1941.a. ja Karlsruhe Tehnikaülikooli doktorikraadiga.
- **Tööalad:** Töödanud insenerina (tödejuhatajana, projekteerijana) Eestis ja Belgias; nõuandva insenerina Ühendriikides (N. Y. litsents); teadusliku uurijana Saksamaal ja Ühendriikides; ülikooli õppejõuna State University of Iowa's, New York University's ja viimati CUNY-s korralise professorina (full prof.); CCNY-CUNY-s kuulub osakondadesse (vahelduvas ulatuses) Civil Engineering, History, Doctoral Programs, Institute of Oceanography, Program in History and Philosophy of Science and Engin., Institute for Medieval and Renaissance Studies, Program in
- **Elukutselised huvialad:** Interdistsiplinaarsed küsimused seoses in-

diviidi, ühiskonna ja loodusega nii ajas (ajalugu, futurism) kui ruumis (globaalsed probleemid) – neadega tege lenud ülikooli raamides mainitud osakondades.

Algatanud, kujundanud ja käiku pannud programmid (College of Lib. Arts & Sci.):

- 1) teaduse, tehnoloogia ja kultuuri vahekorrad;
- 2) teaduse ja tehnika ajalugu ja filosoofia;
- 3) futurism.

Neis programmides juhtivalt tegev olnud andes mitmeid kursuseid, esinenud interdistsiplinaarsetel teemadel muuhulgas futuristide maailmakonverentsidel U.S.A.'s ja Itaalias, Maupertuis' ekspeditsiooni 240. a. mälestuskonverentsil Oulu ülikoolis Soomes, West Point'i Sõjakoolis (sõjaliste- ja inimväärtuste küsimus) ja korduvalt Metsaülikoolis Kanadas. Osa võtnud CUNY okeanograafia instituudi rajamisest.

- **Era-huvialad:** mägironija tunnustus Šveitsi Mägiinstituudist; veealune fotograafia, ujumismatkad korallirihvidel.

Tallinna Tehnikaülikooli kutsel külastas möödunud aastal Eestit ja meie ülikooli.

ÜLIKOO LÄBI AEGADE

Alati ja igas ühiskonnas on teadmisi ja oskusi, mille omandamiseks on vaja aega ja juhitud õppetööd. Läbi aegade, aastatuhandeid tagasi, on preesterkond ja käsitöömeistrid võtnud õpilasi ja koolitanud kirjatundjaid ja suurte võimetega meistermehi. Esimesed katsed olid anda objektiivset haridust, mitte ette valmistada mingiks elukutseks, vaid et kujundada haritud inimest nautimaks rõõmu tarkusest selle enda pärast. Need katsed toimusid vanas Kreekas. Selline oli näiteks Plato Akadeemia, mille ta rajas a.380 E.Kr. Selle uksel oli silt „Ärgu astugu sisse see, kes ei tunne matemaatikat“! Seega eksisteeris kõrgem kool, milleks oli vaja eelharidust. Ja kuna Plato põlgas matemaatika kasutamist praktilisteks otstarveteks, näeme, et rõhk oli tarkusel tarkuse pärast!

Tema Lütseumis õppis Aleksander Suur ja tema õpilased uskusid terve keha ja vaimu koosesinemist. Isegi nende õppimine ja loengud toimusid liikudes: sellest nende hüüdnimi „peripatetic“. Nimed Akadeemia ja Lütseum on ka meile tuntud seoses kõrgema hariduse-

ga. Nende õppeained: eetika, esteetika, loogika jne., viitavad sellele, mida nüüd tunneme humanitaaralade näol. Rooma aja lõpuks oli välja kujunenud kõrgema hariduse sisu selliseks, mida Ameerikas hüütakse – Liberal Arts, ja mis koosnes grammatikast, loogikast, retoorikast, aritmeetikast, geomeetriast, astronoomiast ja muusikast. Haridus andis arusaamise maailmast, see polnud elukutseliseks ettevalmistuseks.

Uus algus kõrgema hariduse andmisel toimus sajandeid hiljem, 10. kuni 12.sajandi piirides. Sellest ajast on pärit universiteedi nimi. Need ülikoolid kujunesid Lääne-Euroopas keskaegade gildide mõjutusel ja eeskujul ja olid kas kiriku või ilmaliku valitseja all. Need polnud jätk antiikaja kõrgemale haridusele. Rõhk oli praktilistel eesmärkidel: kirik vajab haritud preestreid ja vürstid haritud ametnikke. Riik, kas või linnriik, vajab õiguse tundjaid ja kõik vajasisid arste.

Keskaegne universiteet rõhutas kutselist haridust, mille kvaliteeti kinnitati ma-

gistri- või doktorikraadiga. Antiikmaailma mõjud hakkasid esile tulema alles renessansi ajal. Sellest see nimigi, ja seejärgi kujunes haridus humanitaaralade ja õpetatud ametite koosesinemiseks ülikooli raamides, mida näeme ka Tartu Ülikoolis.

Kuulsamad keskaegsed ülikoolid on näiteks Pariis ja Oxford, mis olid kiriku mõjutatud ja Salerno ning Bologna, mis olid ilmalikuma mõju all. Seetõttu oli rõhk Salernos arstiteadusel ja Bolognas õigusteadusel. Teoloogia oli kõigis neis kõrgel kohal ja „Liberal Artsi“ pärimust läbi keskaja käsitleti kas usuteaduse või filosoofia raamides.

Sellela olen andnud teatud raamistikku ülikooli kui niisuguse esialgsest kujunemisest.

ÜLIÕPILASI PÜÜTI ÕPPIMISE AJUSTAMISEKS

Milline oli ülikool 12. sajandil? Pariisi ülikool aigas kui magistrite gild, mõlemal juhul enda õiguste kaitseks. Eesõigused neile tulid alles hiljem. Sellela oli ülikool organisatsioon. Muud midagi. Ei

olnud hooneid ega maa-ala, rääkimata laboratooriumitest, milleks ei tuntud vajadust isegi arstiteaduses. Ka seda ala õpiti teoreetiliselt, vanade autorite manuskriptide alusel. Professorid pidid ise üürima ruumi või kasutama avalikke platse või tänavat.

Siis algas üliõpilaste püüdmine.

Professor või magister ise või mõni tema vanem üliõpilane otsis välja uustulnukate võõrastemajad või ootasid neid juba linnavärvavas ja püüdsid neid meelitada oma loengutele, pakkudes kuni kolm prii loengut, et tõendada kui väärtuslikud need on.

Võistlus oli tugev, üliõpilased tihti vaesed, professorite elu peost-suhu. Ent isegi enne, kui üliõpilased võitsid mitmeid eesõigusi, oli nende elu teatud mõttes väga vaba. Noored tulles ülikooli, olid vaid 13 kuni 16 aastat vanad, vabad elama kus soovisid ja õigusega kanda relvi, sest reisimine oli hädaohtlik ja üliõpilasel puudus iga muu kaitse.

Vastuvõtmine üliõpilaskonda oli seotud üliõpilaskonnajadega: maalt tulijat võeti kui metselajast, keda tuli taltsutada ja harida. Üliõpilased olid organiseeritud vastavalt nende päritolumaadele, nn. natsioonidesse, rohkem kui erialade järgi. Seega oli olemas teatud eristumine gruppidesse, nagu see hiljemgi esines. Peagi saavutasid ülikoolid privileegiume paavstilt või ilmalikelt valitsejalt ja algas nende autonoomne elu.

Paraku polnud elu keskaegsel üliõpilasel kuigi kerge. Õppetöö algas vara ja kestis hilisõhtuni. Vahelduseks olid ainult paljud usulised talitused, missad ja sermonid ning pidulikud söömaajad sellega seoses. Meelelahutus oli vähe. Pärast õppetööd polnud muud aktsepteeritud meelelahutust kui laulmine ja teatud kellaegadel muusikariistade mängimine – tingimusel, et mäng kõlaks musikaalne!

SPORT – TUDENGILE KEELATUD!

Omapead jäetutena oli üliõpilaste ajaviiteks kõrtsis istumine, joomine, laulmine ja õnnemäng. Seejuures satuti ka tülli teiste organisatsioonide üliõpilastega või linnarahvaga. Sellest tuli pahandust ja nendele lõbudele ei vaadatud hea pilguga. Seetõttu hakati kirja panema määrusi selle kohta, mis üliõpilastel on keelatud.

Keelu alla kuulusid sportlikud tegevused, kaasaarvatud pallimäng. Ka vaimne sport – male, oli keelatud! Õnnemängud olid samuti keelu all aga sellest hooliti vähe. Keelatud olid isegi spordile sarnanevad liikumised: jooksmine, hüppamine, keksimine, tantsimine ja kõva häälega lärmamine. Alul ei tohtud ka

näitetruppide esinemisi vaatada. Hiljem, renessansi ajal, oli see siiski üheks lubatud lõbuks. Keelatud oli veel salaküttimine kuninga metsas, talupoegade vilja hävitamine põldudel, vee väljakallamine aknast möödujatele kaela, maski kandmine tänaval, timukatööle vahele segamine, linnakodanike majauste sisselöömine, õvahi läbipeksmine jne. Keeludest näeme, et õieti midagi polnud lubatud, ja et lubatud lõbud puudusid, siis leiutasid üliõpilased ometi ajaviiteid, mis olid vägagi mitmekesised.

ÜLIÕPILASTEL PROFESSORITE KARISTAMISE ÕIGUS!

Kuna mõned ülikoolid algasid kui üliõpilaste gildid, siis olid sel juhul ülikoolid õieti üliõpilaste valitsuse all. Renessansi ajaks oli üliõpilaste võim küllaltki välja kujunenud ja olukord selline, millest praegused radikaalid võivad alles unistada.

Võimul olid üliõpilased, kelle poolt valitud rektor neile allus. Professorid allusid rektorile ja nende elu polnud kerge. Neile määrati karistused ja trahvid, kui nad jäid loengule hiljaks või rääkisid liiga kaua. Professorit karistati ka siis, kui tema loengule tuli liiga vähe üliõpilasi. Et saada vaba päeva, pidi ta luba saama rektorilt ja üliõpilastelt. Linnast lahkudes pidi ta jätma maha rahalise garantii, et ta tagasi tuleb. See võeti ära kui ta hilines tagasitulekuga või kui ta lihtsalt jalga lasi.

Kui professor otsustas oma rasket elu abiellumisega leevendada, lubati talle mesinädalateks üks päev! Üliõpilastel aga oli nüüd rohkem vabadusi, kaasa arvatud õppimise võimalus mitmes fakultedis samal ajal.

Mis ime siis, et mõned üliõpilasist väga mitmekülgeks kujunesid ja renessansi universaalgeeniused kunstide ja teaduste alal polnud mitte üksikud nähted. Nii oli kord Navarras üks noor, kes 20-aastaselt oli magister kõigil õpetatud aladel (arstiteadus, õigusteadus, teoloogia), kes oli suurepärase laulja ja ületas kõiki flöödimängus, kes oli imetlusväärne maalija kõigis maalitehnika liikides. Ta oli nii osav vehkleja ükskõik kumma käega, et vaevalt leidis väärilist vastast. Duelli puhul lähenes ta oma vastasele ainsa hüppega, mis ulatus üle 20 jala. Ta oli ka väga osav ratsutaja. Vaidluskosolekutel võis ta võita 50 vastast korraga, olles nendest targem ja tehes seda ladina, kreeka, heebrea ja araabia keeltes, lisaks Lääne-Euroopa keeltele.

Ida- ja Põhja-Euroopas oli ülikooli hõredalt veel 17. sajandiilgi. Neist lähem meile, Uppsala, asutati aastal 1477. Ja

kui Eesti läks Rootsi alla, oli Gustav Adolf see, kes Tartu Ülikoolile aluse pani, muutes varem rajatud gümnaasiumi ülikooliks aastal 1632. Üliõpilased Tartus olid peamiselt linnakodanike, kirikuõpetajate ja riigiametnike perekonnadest. Aadlikke oli suhteliselt vähe. Ülikooli ülesandeks oli ette valmistada kohalikke administraatoreid, kirikuõpetajaid ja seega algas ülikoolis ka kohalike keelte uurimine ja õpetamine.

On huvitav märkida, et ainult neli aastat hiljem, aastal 1636, teisel pool maakera ja ehes veelgi väiksemas ühiskonnas samuti ühele ülikoolile alus pandi ja samuti sihiga kirikuõpetajaid ette valmistada. Ma kirjutan siin Harvardi ülikoolist, seega Tartu ülikooli läänekultuurilisest nooremast vennast.

OLI AEG, MIL PROFESSORID PÕGENESID ÜLIKOOLIST

Tartus grupeerusid Rootsi-aegsed üliõpilased päritolumaade järgi. Eestist oli üliõpilasi ainult umbes 30% ümber. Ülikoolil oli autonoomia ja kuna üliõpilased ei allunud tavalisele politseile ja kohtule, siis oli seetõttu linnakodanikega palju halbu üllisid.

Et Tartu ülikool kujutas ligidast järglast vanematele Lääne-Euroopa ülikoolidele, näeme sellestki, et ka Tartu Rootsi-aegsetele üliõpilastele oli keelatud muuhulgas maski kandmine, uste ja akende lõhkumine, süütute kodanikkude peale tulistamine ja muud seda laadi üliõpilasnaljad.

Nagu Bolognas, nii oli ka Tartus professoritel kalduvus põgenemiseks, muidugi olulistel põhjustel. Nii lõppes esimene osa Tartu Rootsi-aegse ülikooli tegevusest seetõttu, et venlaste sissetung Liivimaale 1656.a., ja järgnev katkuhaeg nii professorid kui ka üliõpilased põgenema pani.

Kõrgesti haritud doktorid põgenesid kergesti ka mujal. Inglismaale jõudis katk 1665. a. paiku ja esimesed tõve eest põgenejate hulgas olid ülikoolide arstiteaduse doktorid. Vahvad kohalejääjad olid aga nende abilised, apteekrid ja habemeajajad-kirurgid, kes praktilisest arstiabist palju rohkem teadsid kui nende õpetatud ametivennad ja kes palju tegid katkuhaigete abistamiseks.

Muide, sellele katkule ja põgenemisele Inglismaal peab teadus isegi tänulik olema. Põgenejate hulgas oli ka Isaac Newton Cambridge ülikoolist, kellest räägitakse, et ta katkupaos olles kord õunapuul all istus ja langeva õuna nägemisest oma gravitatsiooniteooria idee sai. Selle loo kohta puuduvad tõendused, aga ilus on uskuda, et see nii oli.

ÜLIKOOL...

Kõik muutub, kõik kaob. Aga ikka on uusi üliõpilaspõlvi, kes rajavad oma tuleviku, naudivad oma noorust, mõtlevad sellest armastusega, kui see on muutunud üheks osaks noorusmaast, kuhu ilaigi enam ei pöörduta tagasi. Kõigile, läbi aastasade, on see olnud nende ainukene noorus ja parim osa nende elust.

Avaldatud lühendatult artiklist, mis ilmus aastal 1972 ajakirjas „Meie Tee“ nr.11–12.

EESTI KÕRGKOOLIDE DEKAANIDE NÕUPIDAMINE

toimus traditsioonipärasest ka sellel aastal – 28.–30. jaanuarini oldi koos Andneemel. Tavapärase kuue kõrgkooli asemel oli tänava osalejaid aga nelja rakenduskõrgkooli – Tartu Õpetajate Seminar, Viljandi Kultuurikolledž, Narva Kõrgkool, Eesti Merehariduskeskus – võrra rohkem. Kokku on Eesti Vabariigis praegu viisteist kõrgharidust andvat kooli. Nõupidamist alustas aseminister Kalju Luts teemal „Kõrghariduse probleemid meie (st. haridusministeeriumi) vaatevinklist“ nimetades käesolevat, XX sajandit, pidevõppe sajandiks. Probleeme on palju – sisseastumisest doktoriõppe ni. Hr. Luts on arvamisel, et kõrgkoolid peavad ise määrama, milline on sisseastumiseks vajalik teadmiste hulk ja tege ma selle teatavaks ka keskkoolidele. Praegu on Eesti üks viiest Euroopa riigist, kus kehtib topeltekstami süsteem st. keskkooli lõpueksamitele järgnevad sisseastumiseksamid. Lähemal ajal tuleb jõuda selgusele, millised on kõige otstarbekamad Ees is – kas suured või väikesed kõrgkoolid ning kui palju võtta üle meie kooliprogrammidesse mujalt maailmast pakutavast. Kas nõukogude haridussüsteem asendada näiteks Ameerika omaga? Kokkuvõtvalt arvas hr. Luts et „...lähem aeg ise väärtustab hariduse, sest diplom ei maksa midagi“.

Aseminister Mati Kask andis ülevaate haridussüsteemi majanduslikust olukorrast, mis on äärmiselt ebamäärane. Üheks kõige suuremaks probleemiks tuleb pidada trükibaasi puudumist, lahenduse leidmiseks peetakse praegu läbi rääkimisi Taani ja Rootsiga trükiseadmete saamiseks. Igasugune ehituste alustamine on kujunenud äärmiselt keerukaks. 10 protsendi ulatuses on ehitustegevus vaid alustatu jätkamine.

Teisel päeval andsid kõikide kõrgkooli-

de esindajad ülevaate oma tegevusest ja probleemidest. Palju on sarnast, veelgi rohkem aga erinevusi tingituna iga kõrgkooli eripärasest. Ühine arvamus oli, et vaja on rohkem üksteist (ja ka ministeeriumi) informeerida oma otsustest. Kõrgkooli autonoomia ei tohi saada haridussüsteemi arengut pidurdavaks nähtuseks. Sama teemat käsitles oma ettekandes „Mida teha, et Eesti kõrgharidus toimiks süsteemina?“ ka Olav Aarna väljendades arvamust, et Eesti Kõrgkool kui kõigi EV kõrgkoolide õppetoolide ühendus.

Mõttevahetuse tulemusena jõuti järeldusele, et on mitmeid küsimusi, millede osas tuleb leida ühised seisukohad, kui tahetaks näha Eesti haridust ka tegelikult haridussüsteemina. Nii peaksid olema meie kõrgkoolides näiteks ühtlustatud vastuvõtutingimused, ühtsed töömahu ja hindamise süsteemid, finantseerimise alused, põhimõtted akadeemilise struktuuri kujundamisel jne.

Õhtul oli kõigil võimalus silmast-silma kohtuda kahe EV Ülemnõukogu saadikuga, külla tulid Kalju Koha ja Jaak Jõerüüt, tutvustamaks ÜN-i igapäevast tegevust ja tööpõhimõtteid. Hr. Jõerüüdi iseloomustuse kohaselt ilmutab ülemnõukogu hariduse ja kultuuri vastu heatahtlikku, leebet ja pisut distantseeritud huvi.

Kolmanda päeva temaatikaks oli valitud „Üliõpilane ja töøbörs“. Sissejuhatava ülevaatliku ettekandega kõrgharidusega inimeste rakendatusest tööturul ning tulevikuprognosidest tegi Väino Rajangu. Kuulajad said teada, et 1986. aastal ja hiljem lõpetanutest vaid 49,1% töötab oma erialal ja veel palju teisi fakte, mis kõik kinnitasid, et on vaja laiemaid erialasid ja kõrvalerialasid kõrgkoolide programmidesse ning täiend- ja ümberõppe viivitamatut alustamist. Viimaste vajalikkust rõhutasid ka tööturuameti ja üliõpilastöøbörsi esindajad.

Praegu jääb kõige rohkem puudu majandusalastest teadmistest, arvutikasutusoskusest ning võõrkeeltest. Üliõpilastöøbörs on esitanud oma täiendõppeprogrammi haridus- ja rahandusministeeriumile.

Kolmandal päeval leidis seega arvude kaudu kinnitust kahel eelmisel päeval tõdetu: hariduse andmine peab muutuma paindlikumaks, muidu pole saadud teadmiste ja diplomiga arenevas turumajanduses palju midagi peale hakata.

Ulli Sats

MILLEGA TEGELEB

Oleme oma idanaabrile nii omase ettearvamatu tegevusega toodud järjekordselt huvitavate arusaamade ristteele.

Tuleme Ida mõtlemislaadiga süsteemist ja tahame minna lääne mõtlemislaadiga süsteemi. Kui idas harjuti sellega, et korraldused tulid ülaltpoolt, siis läänes on harjutud sellega, et inimesed peavad ise otsustama kuidas ja milliseid otsuseid vastu võtta.

Jah, nii ta on, see ümberkujundamine. Vahest isegi raskevõitu. Tahaks esmalt tutvustada välisriikide ametiühingute ülesandeid oma liikmekonna elujärje parandamisel:

- kõrge kvalifikatsiooni tagamine täiendõppe ja informatsiooni vahetusega
- haridusele ja teadmistele vastava töötasu saamine
- normaalsete töötingimuste tagamine, koormuste õiglane jaotamine, normaalsed õppekoormused
- haridusele kulutatud summade maksuvabaks andmine
- juriidilise kaitse tagamine oma liikmekonnale töölt vallandamise ohu puhul.

Rakendatakse üldiseid põhimõtteid

- kaitsta ja jälgida liikmete erialalisi, sotsiaalseid ja majanduslikke huve ning esindada oma liikmeid nende küsimuste lahendamisel.

Millist tegevust on arendanud TTÜ üliõpilaste organisatsioon? Oleme omaks võtnud üldlevinud põhimõtted välisriikidest. Kuid oma tegevuses peame arvestama tegelikku olukorda Eestis.

Oma senise tegevuse suunasime põhiliselt äärmiselt nigelatele töötasudele kõrgkoolides. Alustasime aktiivset tegevust 1990.a., mil saavutasime praktiliselt kahekordse töötasude tõusu. Kui 1990.a. naerdi meid välja, pakkudes muus maailmas kasutuselolevat palgaastmestiku koefitsientide süsteemi töötasude arvutamisel, siis 1991.a. sügiseks õnnestus meil koos töötasude tõstmisega rakendada palgaastmestikus koefitsientide süsteem. See oli esimene samm kindla palgapoliitika rajamisel, milline tahaks vääri list töötasu vastavalt teadmistele ja oskustele. Eelmainitu saavutati küllaltki keerukate läbirääkimiste tulemusel. Siit saadi ka esimesed läbirääkimistegevuse kogemused. Need kogemused on hädavajalikud tulevikus, sest ainult läbirääkimiste, kompromissidega, kokkulepetega lahendame aste-astmelt meie olulisi tööalaseid ning sotsiaalseid probleeme.

AMETIÜHING

TTÜ ai liikmeskonna huvide lahendamisel üheks vahendiks saab olema 1992.a. koostatav töökokkulepe. Töökokkuleppe koostamisel lähtusime seisukohast, et õppeasutuse õppejõud, teadlased ning abiteenistused on selleks, et viia läbi õppe- ja teadustööd normaalsestes töötingimustes.

Tähtsamateks säteteks 1992.a. töökokkuleppes on: töötasud, töötingimused, puhkused, tööaeg, tööõiguslikud tagatised.

Lahendada tuleb aga edaspidi täiendusõppe küsimused, sotsiaalküsimused jne. Ja seda kõike oma liikmeskonna huvides.

Töökontakt on esimene katse luua selgepiirilisemalt kohustuste ja õiguste süsteem mis oleks omavahel tasakaalus töö tegija – administratsiooni vahel.

Olen veendunud, et tulevikus tuleb ametiühinguliikumisel oma huvide kaitseks sekkuda paljudesse, ka riigi poolt vastuvõetavatesse otsustesse, nende hulgas poliitilistesse. Oma õiguste kaitseks peab olema selgepiiriline ja kindla iseloomuga. Meie rahva iseloomu on kujundanud aeg, sest eestlastel on läbi aegade tulnud tööd rügada kivistel põldudel. Ikka üksi, oma visaduse ja jonniga edasi trügida lootuses paremale tulevikule.

Need iseloomuomadused olid kaaslasteks võitluses orjapidajate vastu oma õiguse eest olla oma maa peremees. Aeg läheb edasi, kuid tahe paremini elada jääb.

Jätkugu ka ühistegevuses seda visadust ja jonnit tänagi, mil tuleb seista oma õiguste eest elada tulevikus paremini.

Toivo Roosimaa

Toimetuse tahab teada: „Hr. Roosimaa, mida ütleksite neile, kes praegu veel on kõhkleval seisukohal oma kuulumises ametiühingusse?”

„Meie töö pole tõepoolest selline, et igal hommikul oleks kohe midagi konkreetset ette näidata, aga tegutseme tegelikult pidevalt. Näiteks töötasude tõstmine oli puhtalt ainult a/ü töö tulemus, järjekindlalt tegeleme töötingimuste parandamisega. Uuele akadeemilisele struktuurile üleminek toob teatavasti kaasa töötajate arvu tunduva vähendamise. Selles olukorras püüab a/ü säilitada oma liikmetele töökohad ning kindlustada nende olukorda töökoha kaotuse puhul. Jälle hakkame tegelema pubkekodu- ja sanatooriumituusikutega varustamisega.”

KOOSTÖÖ SAKSA FIRMAGA

17. jaanuaril viibisid tehnikaülikoolis tuntud Saksa LV firma Siemens Nixdorf Informationssysteme esindajad tutvustamaks oma projekti „Uus informatsioonitehnoloogia uute Ida-Euroopa riikide kõrghariduses.” Ürituste programm kujunes väga sisutihedaks: külalised dr. Schulze, dr. Terpe ja hr. Lis tegid toimunud tutvustusseminaril huvitavad ettekanded uusimaatest saavutustest kõrgkoolide informatsioonisüsteemide alal. Kuluarides räägiti tõhusamate koostöövormide vajalikkusest, kuna firmad on väga huvitatud oma tehnika levitamisest Balti riikides.

Maid Vassil, TTÜ arvutuskeskuse tarkvara osakonna juhataja, kohtumise üks organisaatoreist, nõustus vastama mõnele küsimusele.

Kellele kuulub initsiatiiv tutvumiseks ja koostööidee – meile või sakslastele?

Võib öelda nii, et kõik algas isiklikest kontaktidest, eravestlustest tekkis vastastikune huvi. Nemed pakkusid välja projekti, meie avaldasime valmisolekut tutvustusseminari korraldamiseks ning kutsusime osalema ka Läti ja Leedu tehnikakõrgkoolide esindajad: Kaunase Tehnoloogiaülikool, Vilniuse Tehnikaülikool, Riia Tehnikaülikool ja Riia Teiviillennunduse Instituut. Kohtumise ajal kirjutati alla koostööprotokollile TTÜ ja firma Siemens Nixdorf vahel edasise ühistegevuse tarbeks. Firma Siemens Nixdorf esindajate sõnul olevat võimalik korraldada tehnikaülikooli töötajatele kogemuste omandamist nende firmas. Samuti arutati koos külalistega ka TTÜ infosüsteemi loomist ning vahendite leidmist selle finantseerimiseks. Lepiti kokku TTÜ ühendamises nii ruttu kui võimalik Saksamaa teadusasutuste ja kõrgkoolide arvutivõrku. Edaspidi kavatsetakse sellesse ühendada ka ka teiste Balti riikide kõrgkoolid.

Kui ruttu võiks see toimuda?

Niipea, kui vaid leitakse raha, et maksta kommunikatsioonivahendite rentimise eest. Loodame, et ruttu. Toetust on võimalik saada mitmesugustest fondidest, suuri perspektiive avab meile osalemine üleeuroopalises programmis „TEMPUS”.

Milliseid koostöövorme veel arutati?

Meie külalised avaldasid valmidust olla vahendajaiks suhetes Euroopa ülikoolidega. Näiteks juba lähemas tulevikus oleks võimalik korraldada Saksamaal koos sealsete kõrgkoolidega TTÜ informaatikaalaste saavutuste näitus.

Kas meil siis on, mida näidata? Levinud on ju arvamus, et oleme maha jäänud...

Saavutusi on meil ikka ka. Näiteks matemaatilises varustuses, teiste alade teoorias. Läänes on uurimistöodel tavaliselt täiesti praktiline olemus, aga meil pööratakse suuremat tähelepanu fundamentaalsetele teadmistele.

Ühesõnaga – kõrgteooria?

Võib kasutada tõesti seda terminit.

Kavatsused on seega väga tõsised. Tahaks ka täpsemalt tutvuda meie uute partneritega.

Siemens Nixdorf Informationssysteme on üks Euroopa suurematest arvutustehnikat tootvatest firmadest olles teisel kohal ja maailmas kaheksandal. Firma Siemens asutasi 19. sajandi keskel, 1853. aastal avati juba esimene filiaal Sankt-Peterburgis. Mitmesugune tehnika, elektrotehnika, elektroonika – nende toodangu näidised. Praegu on firmal oma esindus Moskvas.

Kas meie arvutuskeskuses on nende firma tehnikat?

Praegu veel mitte, aga mõnedes Tallinna firmades juba on.

Meile on sellise soliidse partneri tähelepanu muidugi väga meelitatav. Tekib aga naiivne küsimus – millist kasu saavad nemed olles valmis meid abistama tehnikaga, personali ja tudengite väljaõppega jne? Arvata võib, et nad on huvitatud oma toodangu turustamisest Balti riikides... Kuid meie oleme ju praegu veel nii vaesed selliste suuremastabiliste ostude sooritamiseks.

Meie külalised mõtlevad juba homsele ja ülehomsele. Käesoleval ajal on nad peaaegu ilma rahata nõus looma võimalusi meie tudengitele nende tehnikaga töötamiseks. Nad mõtlevad sellele, et hiljem, kui meil on üles ehitatud tugeva ja normaalse majandusega riik, on siin juba olemas nende firmaga koostöökogemust omavad spetsialistid, kes tunnevad nende toodangut põhjalikult. Ja siis võib juba kõne alla tulla firma toodangu laiaulatuslikum müümine.

Jah, eelnev on tõesti väga hea näide perspektiivsest majandustegevusest. Annaks Jumal meile edu selles kootöös!

Jääme lootma!

Küsimused esitas
Nadežda Majevskaia

MIDA ARVAB TUDENG KULTUURILOO KURSUSEST?

Seda saame teada, kui analüüsime anoniimsete ankeetküsitluste tulemusi. Ent sissejuhatuseks paar sõna kultuuriloo ainet endast. *Tehnikaülikoolis õpetatakse kultuurilugu neljandat õppeaastat.* Eesmärgiks seati juba alguses vaimse eluhoiaku, haritud, loova ja eetilise isiksuse kujundamine. Ja kuigi vabariigi hariduskontseptsioon deklareerib kogu õppeprotsessi demokratiseerimist ja humaniseerimist, on ilmsel, et soodsa pinnase antud aine õppeplaandesse lülitamiseks lõi tehnikaülikooli enda reformimine ja TPI ümbernimetamine Tallinna Tehnikaülikooliks. Tagantjärele võib kinnitada, et see polnud üksnes pelgas ümbernimetamine ja lõivu maksimine aja moele. See oli akt, mis tähistas sisuliste ümberkorralduste algust tehnikahariduse andmisel, millest nüüd on selgepiirilise programm kujunemisel. Ülikooli – *studium generale* (kool, kus õpetatakse kõiki teadusi) – enda olemusest tuleneb vajadus õpitava sisu integreerida. Seda aga võimaldab lahti mõtestada kultuurilugu, mis käsitleb kõiki kultuurinähtusi üldistavalt ja globaalselt, sünteesides ja tuues vaadeldava ajastu põhiideed ja väärtused selgelt esile.

Tänaseks on kultuuriloo saanud fakultatiivne aine, mis annab 1.0 ainepunkti ja kätkeb mitmeid alternatiivseid nägemusi ja eriilmelisi hinnanguid (loobumine kultuuri europaentsentristlikust käsitlusest ja idamaade kultuuri uudne nägemus, keskaja kultuuritraditsiooni ümberhindamine, nüüdisaja kultuuri pluralistliku iseloomu rõhutamine jms.). Kursuse alguses käsitletakse kultuuriteooria küsimusi, seejärel analüüsitakse põgusalt erinevate ajastute kultuurinägemusi, teaduse- ja kunstipärandit, püüdes ajastu vaimsus paremini tabada. Mõistetavalt eeldab see tuntumate kultuurianalüütikute ja spetsialistide (A. Aarelaid, M. Peil, P. Kelder jt.) kasutamist. Kogu kursus jaguneb kaheks osaks: põhikursuseks ja erikursuseks, mida saab soovi korral kuulata.

Kuidas on aga üldse sooviga seda ainet omandada? Või mis veelgi olulisem – mida arvavad sellest need tudengid, kes antud kursust on juba kuulnud? Tulgem siis lubatud ankeetküsitluste juurde. Neid viidi peale loengukursuse lõppemist läbi kolmel korral – 1990. aasta sügisel, 1991. aasta kevadel ja sügisel. Küsimus haaras 134. nii päeva – kui õhtuõppe tudengit.

Esimene küsimus võimaldas oma arvamuse avaldamise selle kohta, *kas antud õppeainet üldse on tehnikaülikoolis vaja.* Tulemus oli üllatav: peaaegu sajaprotsendiliselt leiti, et „on vajalik” (üks tudeng arvas, et „võib ka olla”). Huvipakkuvad on seejuures üliõpilaste endi põhjendused selle kohta. Toogem vaid mõned näited päevastelt tudengitelt: „kõrgkooli lõpetanu peaks kultuurist rohkem teadma”, „see aine on eriti vajalik neile, kes keskkoolis pole sellega piisavalt kokku puutunud”, „meie kool on ülikool, mitte instituut”, „varasemate teadmiste tase on madal”, „humanitaarainete nappusest oligi TPI nagu ta oli”, „tehnikaülikool ei pea kasvatama masinaid, vaid loovisiksusi”, „kultuuriloo tundmine on intelligentsi aluseks”; „kõik ained on kitsalt erialased, vaid kultuurilugu on midagi enamat”, „üldkultuuriline haridus ei sõltu ainult üliõpilase tahtest – seda ainet on vaja õpetada”. Analoogilised olid ka õhtuste õppegruppide tudengite arvamused: „kuna õppeplaanides on palju tehnilisi ja reaalaideid, siis mõjub kultuurilugu kosutavalt”, „suurem osa tudengitest ei tea kultuuriloo midagi”, „kultuuri allikaid tundmata ei orienteeru me tänapäeva kultuuris”. Kuigi põhjendused on arusaadavalt erinevad, ollakse õppeaine vajalikkuses ühel arvamusel.

Kui esimene positsioon võimaldas saada vastust küsimusele „miks?”, siis teine neist avas soovide laetri. *Mida siis sellelt ainet soovit?* Kõike pole võimalik siin loomulikult loetleda, pealegi olid need enamuses individuaalset laadi, sõltuvalt üliõpilase ettevalmistusest ja huvidest. Ent oli ka üldisemat laadi soove. Esimesse gruppi kuuluvad arvamused, üldnimetusega „rohkem”. Olgu siin toodud tüüpilisemad: „rohkem Piibliga seotud tekste”, „kinokunsti šedöövritest”, „kunstiajalugu”, „eetika probleemidest”, „filosoofilist allteksti”, „teaduse ajalugu”, „kaasaegsest kunstist”, „usundite ajaloo”, „idamaade kultuurist”. Ühelt poolt viitab see muidugi huvide paljususele, teisalt aga ka sellele, et kursus pole iga tudengi soove täitnud. Oli muidugi lausa vastukäivaid arvamusi ainevaldkondade vajalikkuse kohta. Seejuures arvas ligi kolmandik tudengeist, et aine

struktuuri muuta pole vaja, sest „kõike nagunii ei jõua.”

Teise grupi moodustasid arvamused, mis puudutasid õpetamise metoodilist külge ja on vajalikud eeskätt õppejõule. Sooviti valikuliselt käsitada „kitsamaid teemasid”, rohkem korraldada seminare ja dispuute, arvestada üliõpilaste erinavat ettevalmistust, õpetada „tuntud kultuuritegelaste najal”, olla lähemas kontaktis tudengitega („kohvilaua õhtud”), teha enne loengukursuse algust test üliõpilaste jaotamiseks seminarigruppidesse jne. Peaaegu kõik küsitlud nõudsid suuremat ainemahtu. Kahtlemata on ettepanekud arvestatavad, sest võimaldavad kursust elavamaks, huvitavamaks ja jõukohasemaks teha. Tegematajätmissi võib aga võtta kui kriitikat nii õppejõu kui ülikooli aadressil. Mida teha siis, kui kogu kursus planeeritakse kokku vaid kahele kuule (majandusteaduskond)? Või siis, kui kursuse läbiviimiseks planeeritakse ruum, kus pole võimalik näidata slaidiprogramme ega kuulata muusikat? Loomulikult püüad läbi ajada loengutega, eelistad „ratiot” „emotiole”, vaesustad teadlikult kursuse võimalusi.

Ja ikkagi paneb tudengite selline sügav kultuurihuvi mõtlema. Vaevast saab selle taandada õppejõule. Huvi vajab aga realiseerimist, vaba valiku arvestamist. Üks võimalus selleks (praeguses reformide ajajärgus) oleks eraldi *kultuuriloo lektoriumi avamine.* Kõik eeldused selleks on olemas: on tudengite soov, õppejõude nii ülikoolis kui väljaspool, ka tehnilised probleemid pole ületamatud. Siis saaks õpetada mitmeid kultuuriloo seonduvaid aladistsipliine (teaduse ajalugu, disain, religiooni ajalugu, retoorika, psühholoogia jt.), mitmekesisista õppevorme ja meetodeid. Vene õppekeelegruppides tuleks aga eraldi kultuurilugu õpetada. Reformi ei tohi jällegi muuta ainekeskseks, kus kultuur jääb vaid ilusaks loosungiks.

Spiramus, speramus (kuni elame, loodame)!

Aare Laanemäe,
ajaloodoktor, dotsent

Toimetaja ULLI SATS • Toimetuse aadress: TTÜ, Tallinn 200108, Akadeemia 1, III-204, tel. 537-261 • Arvutimakett Aina Vaku • Trükitud TTÜ trükikojas • Trükiarv 800 • T. 72 • Hind 60 kop.